

UZZIŅAI

Kas ir bāriņtiesas

Bāriņtiesa ir novada vai republikas pilsētas pašvaldības izveidota aizbildnības un aizgādības iestāde. Bāriņtiesa prioritāri nodrošina bērna vai aizgādībā esošās personas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību. Situācijas, ar kurām ikdienā saskaras bāriņtiesu darbinieki, ir ļoti dažādas. Dienu no dienas tiek risināti jautājumi, kas saistīti ar audžuģimeņu izvērtēšanu, aizbildņu iecelšanu, adopciju izvērtēšanu, vecāku aizgādību tiesībām un citiem jautājumiem.

Ko dara bāriņtiesas

- Izskata iesniegumus un sūdzības, to skaitā par vecāku, aizbildņa, aizgādņa vai audžuģimenes rīcību.
- Informē pašvaldības sociālo dienestu vai citas atbildīgās institūcijas par ģimenēm, kurās netiek pietiekami nodrošināta bērna attīstība un audzināšana un kurām nepieciešama palīdzība.

- Sniedz palīdzību bērnam vai aizgādībā esošajai personai, kura pēc palīdzības vērsusies bāriņtiesā.
- Bāriņtiesa izšķir bērna un vecāku domstarpības; bērna un aizbildņa domstarpības, kā arī aizbildņa un bērna vecāku domstarpības.
- Piedalās lietas izskatīšanā tiesā un sniedz atzinumu, ja likums nosaka vai tiesa atzīst bāriņtiesas piedalīšanos lietas izskatīšanā par nepieciešamu.
- Sadarbojas ar citām bāriņtiesām, ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām, veselības aprūpes un izglītības iestādēm, sociālajiem dienestiem, policijas iestādēm, Valsts probācijas dienestu un tiesu izpildītājiem, lai nodrošinātu bērna vai aizgādībā esošās personas tiesību un interešu aizstāvību.
- Uzklauša aizgādībā vai aizgādībā esošo personu ikvienā jautājumā, kas skar šīs personas intereses.
- Bāriņtiesa aizsargā bērna vai citas rīcībnespējīgas personas tiesības un tiesiskās intereses.

Nodrošināt darbiniekus var kļūt grūtāk

Likuma grozījumi, kurus plānots ieviest no 2021. gada, paredz, ka vismaz vienai personai bāriņtiesas sastāvā jābūt ar otrā līmeņa augstāko akadēmisko izglītību tiesību zinātnē vai tiesību zinātnes nozarei atbilstošu otrā līmeņa profesionālo augstāko (jurista) izglītību.

Šim Labklājības ministrijas izvirzītajam priekšlikumam ir piekritusi Latvijas Bāriņtiesu darbinieku asociācija, tomēr asociācijas valdes priekšsēdētāja Aurika Zīvere skaidro: “Bāriņtiesa nav tas darbs, kurā cilvēki ļoti vēlētos strādāt. Lai to darītu, jābūt ļoti nopietnām zināšanām bērnu tiesību aizsardzības jomā, civiltiesībās, civilprocesā, psiholoģijā, jābūt strādāt ar sarežģītām situācijām un sarežģītiem cilvēkiem. Šobrīd bāriņtiesām vislielākās grūtības sagādā lietas, kas saistītas ar vecāku strīdiem par bērniem. Kopumā Latvijā visā bērnu tiesību aizsardzības nozarē ir zems darbinieku atalgojums. Latvijā strādāt šajā jomā nav prestiži. Turklāt darbinieki ik dienu risina ļoti smagas lietas, kas veicina profesionālo iz-

degšanu. Aktuālie jautājumi ir vecāku strīdi, kad šķiroties vecāki nespēj vienoties par bērna aizgādību, dzīvesvietu, saskarsmes tiesībām. Jāsaka, ka vecāki ļoti “radoši” izmanto visas ar likumu atļautās metodes, lai panāktu savu. Bērni šajās situācijās nereti tiek izmantoti kā ieroči personīgo neskaidrību risināšanai. Tāpat šajos strīdos tiek manipulēti arī ar bāriņtiesām un citām institūcijām. Šie smagie tiesvedības procesi aizņem ļoti lielu bāriņtiesas darba daļu. Bet, protams, ir arī pozitīvās lietas, kas saistītas ar adopcijas jautājumiem vai audžuģimeņu statusa piešķiršanu.”

A. Zīvere min galvenās prasības bāriņtiesu darbiniekiem, kuras

AURIKA ZĪVERE:

- Latvijā strādāt šajā jomā nav prestiži. Turklāt darbinieki ik dienu risina ļoti smagas lietas, kas veicina profesionālo izdegšanu.

stāsies spēkā no 2021. gada: “Bāriņtiesā varēs ievēlēt Latvijas pilsoņus vai nepilsoņus, kuri saņieguši 30 gadu vecumu, kuri prot valsts valodu augstākajā līmenī un kuriem ir nevainojama reputācija. Bāriņtiesas ievēl pašvaldības domes deputāti. Izglītībā noteiktas šādas prasības: bāriņtiesas priekšsēdētāja un viņa vietnieka amatu varēs ieņemt persona, kura ieguvusi vismaz akadēmisko maģistra grādu vai profesionālu maģistra grādu un atbilstošu profesionālo kvalifikāciju vai citu Latvijas izglītības kvalifikācijā noteiktam Eiropas kvalifikācijas ietvarstruktūras septītajam līmenim atbilstošu kvalifikāciju pedagogijā, psiholoģijā, medicīnā, sociālajā darbā vai tiesību zinātnē un kurai ir ne mazāk kā piecu gadu darba stāžs attiecīgajā specialitātē; savukārt bāriņtiesas loceklim nepieciešama vismaz akadēmiskā vai profesionālā bakalaura grāds vai atbilstoša profesionālā kvalifikācija, vai cita Latvijas izglītības kvalifikācijā noteiktajam Eiropas kvalifikācijas ietvarstruktūras sestajam līmenim atbilstoša kvalifikācija pedagogijā, psiholoģijā, medicīnā, sociālajā darbā vai tiesību zinātnē un kurai ir ne mazāk kā triju gadu darba stāžs attiecīgajā specialitātē.”

Kad pilda notāra funkcijas

Nelielās pašvaldībās, ja tajās nav notāra, bāriņtiesas pilda arī notāra funkcijas. Latvijas Bāriņtiesu darbinieku asociācijas valdes priekšsēdētāja Aurika Zīvere skaidro: “Likums nosaka, ka novados, kuros nav teritoriālā iedalījuma vienību, bāriņtiesa

Civillikumā noteiktajos gadījumos sniedz palīdzību mantojuma lietu kārtēšanā, gādā par mantojuma apsardzību, kā arī izdara apliecinājumus un pilda citus likumā norādītos uzdevumus, ja šajos novados nav notāra. Novados, kuros ir teritoriālā iedalījuma vienības, bāriņtiesas minētos uzdevumus veic tajās novada teritori-

ālā iedalījuma vienībās, kurās nav notāra. Tātad, ja pašvaldībā ir notārs, tad bāriņtiesa dokumentus apliecina tikai tajos pagastos, kuros nav notāra. Piemēram, pilsētās - Cēsīs un Valmierā - bāriņtiesa dokumentus neapliecina, to dara notārs.”

Darbs sarežģīts, un tā apjoms palielinās

Raunas novada bāriņtiesas priekšsēdētāja Solvita Bauere norāda, ka bāriņtiesām darba katru gadu ir arvien vairāk, arī prasības darbinieku kvalifikācijai paaugstinās: “Piecu gadu laikā, kamēr esmu priekšsēdētāja, darba apjoms ir palielinājies. Ja agrāk novadā gadā pieņēmām 30 lēmumus, tad šogad tie būs jau apmēram 50 lēmumi. Aktuālākās ir aizgādības tiesību lietas un saskarsmes tiesību jautājumi, tie ir arī vissarežģītākie un vissmagākie, jo iejaukti bērni.”

Raunas novada bāriņtiesas priekšsēdētāja norāda, ka pagaidām nesaskaras ar darbinieku trūkumu, tomēr, ja tas būtu nepieciešams, jaunus speciālistus piesaistīt būtu sarežģīti: “Gaidāmās pārmaiņas, kas saistītas ar darbinieku kvalifikāciju, mūs nesatrauc, jo man pašai ir juridiskā izglītība. Mums ar darbiniekiem ir ļoti paveicies. Tomēr, ja būtu jāpiesaista vēl kāds, tas nebūtu viegli. Nav daudz jaunu cilvēku ar augstāko izglītību, kuri par niecīgu atalgojumu būtu gatavi strādāt laukos. Turklāt ne katrs šo darbu var veikt, tas savā ziņā ir misija, cilvēkam ir jāpiemīt vēlmei palīdzēt citiem.”

Tāpat S. Bauere atzīst, lai strādātu bāriņtiesā, cilvēkam jāpiemīt psiholoģiskai izturībai, jo lietas mēdzot būt ļoti smagas, īpaši tās, kas saistītas ar bērnu tiesībām.

Arī Amatas novada bāriņtiesas priekšsēdētāja Zita Ščeglova piekrīt, lai varētu strādāt bāriņtiesā, cilvēkam jābūt

zinošam dažādās jomās: “Darba apjoms bāriņtiesā ir ļoti liels. Ir jāpārzina likumi, bet tas nebūt nav viss. Viens no būtiskākajiem faktoriem – cilvēkam jāpiemīt labām komunikācijas prasmēm. Mums jārunā ar bērniem, vecākiem, vecvecākiem, un ir ļoti būtiski tas, kā to darām.”

Z. Ščeglova norāda, ka arī Amatas novadā risināmie jautājumi saistīti ar domstarpībām starp vecākiem, kad jāizlemj – pie kura no vecākiem turpmāk dzīvos bērni. “Darbs ir ļoti sarežģīts. Ne vienmēr ir viegli saprast, kā bērnam būs labāk, bet tieši tas ir mūsu galvenais uzdevums. Tāpat nereti ģimenēs notiek sadzīves strīdi, tiek izsaukta policija, tad arī bāriņtiesai jāpaseko šī ģimene. Šie skandāli lielākoties notiek alkohola ietekmē, tie spēcīgi var ietekmēt bērnus. Ir ģimenes, kurās ceļas problēmas risināt paši, bet ir ģimenes, kurās nespēj tikt galā un strīdus risina tiesas ceļā. Šie procesi var ieilgt pat līdz pusgamam,” stāsta bāriņtiesas priekšsēdētāja.

Runājot par speciālistu piesaistīšanu, Z. Ščeglova norāda: “Darbinieki rindā nestāv. Nav runa tikai par atalgojumu, bet par darba specifiku. Atbildība ir ļoti liela, mūsu lēmumi skar cilvēku dzīves ļoti būtiski. Un, strādājot bāriņtiesā, jānoskaidro, ja šādas lietas negatīvi ietekmē, jābūt ar tām galā.”

Gan Raunas, gan Amatas novada bāriņtiesu pienākumos ietilpst dažādu notariālu jautājumu izskatīšana. Lielākoties notariālie jautājumi saistīti ar pilnvaru, dāvinājumu un dažādu pirkumu noformēšanu.

Dati no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas sagatavotā kopsavilkuma par bāriņtiesu darbu 2017. gadā:

Ģimenes, kurās netiek pietiekami nodrošināta bērna attīstība un audzināšana un par kurām bāriņtiesa informējusi sociālo dienestu vai citu atbildīgo institūciju.	1662
Personu skaits, kurām ar bāriņtiesas lēmumu pārtrauktas bērna aizgādības tiesības.	1411
Bērnu skaits, kuru vecākiem pārtrauktas bērna aizgādības tiesības.	1614
Bērnu skaits, par kuriem bāriņtiesa pieņēmusi lēmumu par ārpus ģimenes aprūpi.	1406
Personu skaits, kas ar bāriņtiesas lēmumu atzītas par adoptētājiem.	345
Bērnu skaits, par kuriem bāriņtiesa pieņēmusi lēmumu par bērna adopciju uz ārvalstīm.	113
Bāriņtiesas lēmumu skaits, kuri pārsūdzēti tiesā.	73

Lappusi sagatavojuši MADARA OZOLIŅA

Publikācijas sagatavotas ar Valsts reģionālās attīstības aģentūras finansiālu atbalstu no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

Mērķprogrammā “Reģionālo un vietējo mediju atbalsta programma” atbalstīts projekts nr. Nr.2/MEDIA/18/013

Valsts reģionālās attīstības aģentūra